

**COMMISSIE
KERKELIJKE GEBOUWEN
VAN HET
INTERKERKELIJK CONTACT IN OVERHEIDSZAKEN
CIO-K**

**VERSLAG
2005 en 2006**

(Versie tbv website op A4-formaat)

Januari 2007

Foto voorzijde

Doopsgezinde Vermaning 'Het Nieuwe huys' aan de Westzijde te Zaandam uit 1687 met stenen voorhuis uit 1841.

Commissie Kerkelijke Gebouwen van het Interkerkelijk Contact
in Overheidszaken (CIO-K)

Secretariaat
Postbus 8370
3503 RJ UTRECHT
tel. 030 880 1440
fax. 030 880 1446
email: CIO-K@pkn.nl

www.cioweb.nl

Inhoud

Blz.

Voorwoord.....	4
1. Doel en werkwijze van de commissie	5
2. Monumentenbeleid	5
2.1 Instandhoudingsbeleid (BRIM)	5
2.2 Provinciale ontwikkelingen	6
2.3 Openstelling en erfgoededucatie	6
3. Onderzoek kerkgebouwen.....	7
4. (Her)bestemming van kerkgebouwen	7
5. Herinrichting en de monumentenwet.....	8
6. Funerair erfgoed	9
7. Nationaal Contact Monumenten (NCM).....	9
8. (Brand)veiligheid kerkgebouwen, gebruiksbesluit	10
9. Omgevingsrecht (WABO)	10
10. Wet waardering onroerende zaken en Onroerende Zaakbelasting	11
11. Baatbelasting	11
12. Modernisering successiewetgeving	11
13. Ontwikkelingen kerktelefonie	12
14. Gezamenlijke inkoop energie	12
15. Teruggave energiebelasting.....	12
16. Wet milieubeheer	12
17. Arbowetgeving	13
18. Zondagswet	13
19. Tabakswet	13
20. BTW-arbeidsintensieve diensten	14
21. Zend-ontvangstinstallaties	14
Bijlage 1: samenstelling van de commissie kerkelijke gebouwen, vergaderingen en communicatie	15
Bijlage 2: enkele afkortingen	16

Voorwoord

Het verslag over 2005 en 2006 biedt een overzicht van de onderwerpen waarmee de commissie kerkelijke gebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO-K) zich heeft beziggehouden.

Belangrijk thema in dit verslag zijn de veranderingen in de subsidiemogelijkheden voor beschermde rijksmonumentale kerkgebouwen, die per 1 januari 2006 zijn ingevoerd. CIO-K constateert een aantal belangrijke knelpunten die aandacht en oplossing behoeven.

Het onderwerp gebruik en (her)bestemming van monumentale kerkgebouwen krijgt in toenemende mate aandacht: zowel van (provinciale) overheden als van projectgroepen en symposia.

CIO-K vindt het een goede zaak dat dit thema in de belangstelling staat en doet graag mee in deze discussie.

Wij pleiten hierbij ook voor aandacht en ondersteuning bij het voortgaande oorspronkelijke gebruik van het monumentale kerkgebouw en van de vele vrijwilligers die in het beheer van deze kerkgebouwen actief zijn.

De gebruiksvergunning voor kerkgebouwen staat al meerdere jaren in onze verslagen vermeld: veel onduidelijkheden, problemen, procedures en aanzienlijke kosten (aan te brengen voorzieningen en leges!) zijn kernwoorden. Een oplossing lijkt in zicht te zijn als in het nieuwe Gebruiksbesluit dat in 2007 in werking zal treden, de vergunningsplicht wordt vervangen door een meldingsplicht. Mits de voorwaarden waaraan dient te worden voldaan bij een melding niet onnodig worden verzwaaard.

In de verslagperiode is in de politiek veel aandacht geweest voor vereenvoudiging en terugdringen van overvloedige regelgeving.

CIO-K stelt vast dat dit voor de regelgeving rondom de kerkelijke gebouwen nog onvoldoende heeft doorgewerkt.

Dit verslag geeft een indruk van het brede scala aan regelgeving waarmee een vrijwilliger, lid van een kerkbestuur, te maken kan krijgen.

1. Doel en werkwijze van de commissie

De commissie kerkelijke gebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO-K) behartigt de belangen van 22 kerkgenootschappen¹⁾ in Nederland inzake de (monumentale) kerkelijke gebouwen die bij deze kerkgenootschappen in gebruik zijn.

Hiertoe onderhoudt CIO-K contacten met de verschillende (overheids)instanties, zoals diverse ministeries, Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), stichting Nationaal Contact Monumenten, stichting Nationaal Restauratiefonds, Vereniging Nederlandse Gemeenten en andere (branche) organisaties die zich met bepaalde beleidsterreinen bezighouden.

Ook met leden van de Eerste en Tweede Kamer en de politieke partijen worden contacten onderhouden over de in dit verslag vermelde onderwerpen.

2. Monumentenbeleid

2.1. Instandhoudingbeleid

CIO-K is in de tweede helft van de tachtiger jaren ingesteld door het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) om zich namens de kerken bezig te houden met het monumentenbeleid dat toen werd gewijzigd van een centraal in een decentraal systeem, zoals werd vastgelegd in de Monumentenwet 1988.

Deze 'core-business' vraagt ook thans veel aandacht: de opeenvolgende staatssecretarissen voor cultuur bereidden een nieuw instandhoudingsbeleid voor, waarin de regelingen voor onderhoud en restauratie van rijksmonumenten samenvloeien. Per 1 januari 2006 is uiteindelijk het Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten (BRIM) in werking getreden.

CIO-K was aanvankelijk positief over de hoofdlijnen van deze regeling maar signaleert een aantal belangrijke knelpunten voor kerkelijke gebouwen:

1. De subsidiepercentages lopen terug: van 90 % eind tachtiger jaren, via 70 % naar nu 65 % in de BRIM-regeling.
2. Kerkgebouwen stromen pas in periode 2009-2011 in deze nieuwe BRIM-regeling in, tot die tijd zijn er feitelijk zo goed als geen subsidiemogelijkheden.

Instroom van de kerkelijke gebouwen in het BRIM

Een subsidieaanvraag kan worden ingediend van 1 april tot 1 september voorafgaand aan het kalenderjaar waarop de eigenaar in aanmerking komt voor subsidie.

1 januari 2010: Kerkelijke gebouwen en kerkonderdelen/-objecten met de rijksmonumentnummers 45.950 tot 530.000

1 januari 2011: Kerkelijke gebouwen en kerkonderdelen/-objecten met de rijksmonumentnummers 1 tot 26.099

1 januari 2012: Kerkelijke gebouwen en kerkonderdelen/-objecten met de rijksmonumentnummers 26.100 tot 45.949

3. Het subsidieplafond voor kerkgebouwen in BRIM is gesteld op € 100.000 per 6 jaar. Dit betekent maximaal € 65.000 over zes jaren, dat is € 10.800 per jaar.

Gevolg: restauraties van enige omvang vallen buiten deze regeling.

4. Extra aandacht voor kwetsbare monumenten zoals kerkgebouwen die aanvankelijk in plannen voorkwam is 'verdamp't'. Zo kunnen kerkeigenaren geen gebruik maken van 'clusteringsregeling' en heeft het begrip 'vangnet' geen specifieke invulling gekregen.

5. Voor beschermde woonhuismonumenten in eigendom van eigenaren zonder fiscale mogelijkheden (zoals kerkbesturen) bestaat geen subsidiemogelijkheid meer. Dit heeft onder meer gevolgen voor monumentale pastorieën.

6. Bij de uitvoering van deze regeling blijkt inmiddels dat monumentaal kerkgebouw en -toren – ook indien van verschillende eigenaren – toch gezamenlijk een BRIM-subsidie zouden moeten aanvragen. Dit verlaagt de effectief beschikbare subsidie nog meer.

¹⁾ Rooms-Katholiek Kerkgenootschap in Nederland; Protestantse Kerk in Nederland; Remonstrantse Broederschap, Algemene Doopsgezinde Sociëteit, Christelijke Gereformeerde Kerken, Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten, Nederlands Gereformeerde Kerken, Gereformeerde Gemeenten, Oud-Katholieke Kerk van Nederland, Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap, Verbond van Liberaal-Religieuze Joden in Nederland, Portugees-Israëlitische Gemeente, Leger des Heils, Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB, Unie van Baptisten Gemeenten in Nederland, Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland, Gereformeerde Kerken in Nederland (Vrijgemaakt), Evangelische Broedergemeente, De Kerk van de Zevende-dags Adventisten, Molukse Evangelische Kerk; Vereniging van Orthodoxen H. Nicolaas van Myra.; Koptisch- Orthodoxe Kerk.

7. De positie van de monumentale orgels is in deze regeling verslechterd; konden hiervoor eerst afzonderlijke subsidies worden aangevraagd; nu dienen de herstelwerkzaamheden aan deze kwetsbare monumenten in het totale instandhoudings-programma van het kerkgebouw te worden opgenomen. In de zomer van 2006 werden hierover kamervragen gesteld (bron TK 2005-2006, aanhangsel nr. 1764). De 'orgelwereld' beraadt zich op verdere stappen. Voor dit vraagstuk is in de Tweede Kamer aandacht gevraagd en verkregen bij de behandeling van de cultuurbegroting 2007.

8. De restauratieachterstanden zijn nog niet weggewerkt, zodat een aantal monumentale kerkgebouwen nog een grote herstelbeurt nodig hebben alvorens met instandhouding kan worden volstaan.

Het Nationaal Contact Monumenten (NCM) organiseerde in mei 2005 de actie 'Monument in gevaar!' met een lijst van 100 bedreigde monumenten. In deze lijst waren 44 kerkgebouwen opgenomen.

Er is bij de voorbereidingen van deze BRIM-regeling intensief contact geweest met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, met leden van diverse fracties in zowel de Eerste als de Tweede Kamer, maar dit heeft helaas niet geleid tot bijstelling van de regeling in gunstige zin voor de monumentale kerkgebouwen.

Wel is door de CDA-fractie in de Tweede Kamer een amendement ingediend – en aangenomen – dat de regering oproept om het wegwerken van de financiële achterstanden in de monumentenzorg af te maken.

In het najaar werd het onderzoeksrapport "rapportage onderzoek naar achterstanden bij rijksmonumenten" naar de Tweede Kamer gezonden. (te vinden oa via www.ocw.nl, onder documenten monumentenzorg).

Voor monumentale kerkgebouwen (4387 stuks) wordt een totale herstelbehoefte berekend van E. 737 miljoen. Dit is 31 % van de totale herstelbehoefte. Deze behoefte is voor kerken met 5,8% gestegen in de periode 2001-2006.

Dit rapport zal nog in de Tweede Kamer worden besproken.

In december 2006 is bij de behandeling van de najaarsnota opnieuw een bedrag van € 140 miljoen beschikbaar gesteld voor de monumentenzorg.

CIO-K heeft ervoor gepleit dat bij de verdeling van dit extra geld middelen beschikbaar zullen komen voor instandhouding van monumentale orgels en voor restauratieprojecten van monumentale kerkgebouwen tussen 3 en 9 ton euro aan subsidiabele kosten.

2.2. Provinciale ontwikkelingen

CIO-K signaleert dat het monumentenbeleid van de provincies de komende jaren extra aandacht verdient: in Noord-Brabant en Zeeland zijn beleidsnota's verschenen over (her)gebruik van monumentale kerkgebouwen. De provincie Noord-Brabant kent nu ook enkele provinciale subsidieregelingen voor in gebruik zijnde en niet meer in gebruik zijnde kerkgebouwen. In de provincie Gelderland worden inmiddels ook initiatieven ondernomen: op 1 december 2006 vond een bijeenkomst plaats op initiatief van verantwoordelijke gedeputeerde om na te denken over duurzame oplossingen van instandhouding van het religieuze erfgoed.

2.3. Openstelling en erfgoededucatie

De Open Monumentendag in september 2005 stond in het teken van religieuze gebouwen; dit heeft veel aandacht opgeleverd voor deze categorie monumenten. Er verscheen een boek over kerkgebouwen ('Gebouwd op geloof, monumenten van religie' door T. van Schaik) en ook lieten plaatselijke kerkbesturen en landelijke kerkgenootschappen diverse publicaties het licht zien.

Ook aan de Open Monumentendag in september 2006 met als thema "Feest!" is door vele kerkeigenaren meegedaan. Ter gelegenheid van deze monumentendagen zijn verscheidene publicaties over het kerkelijk erfgoed verschenen.

Inmiddels is het initiatief genomen om in 2008 het 'Jaar van het religieuze erfgoed' te houden. Diverse media hebben hieraan hun medewerking toegezegd.

In het kader van erfgoededucatie bracht de stichting Oude Groninger Kerken de cd-rom uit 'De oude kerk en haar omgeving'. Het erfgoedhuis Zuid-Holland presenteerde de cursus 'Geloofwaardige gebouwen'. Ook andere initiatieven worden plaatselijk of regionaal genomen om het kerkelijke erfgoed onder de aandacht te brengen.

3. Onderzoek kerkgebouwen

Al enige tijd is CIO-K bezig met voorbereidingen om te komen tot een onderzoek naar de kerkgebouwen in Nederland: aantallen, ouderdom en monumentenstatus, gebruik, toekomst. Op verschillende beleidsterreinen blijkt het noodzakelijk om over meer exacte gegevens te kunnen beschikken.

Helaas bleek het – door een gebrek aan financiële mogelijkheden – niet mogelijk om een landelijk opgezet onderzoek te starten. Wel kon worden gestart met het verzamelen en bewerken van diverse gegevensbestanden.

Vervolgens werd een pilot-onderzoek gedaan naar kerkgebouwen in de gemeente Zwolle. Dit onderzoek is inmiddels tot een succesvolle afronding gekomen.

Deze pilot zal in 2007 worden gevolgd door een breder onderzoek in de provincie Overijssel, waarbij de vrijwilligers die het religieus erfgoed beheren het uitgangspunt vormen.

Voor het ontwikkelen van een beleid, dat per kerkgenootschap verschillende accenten kan krijgen, over de (her)bestemming van overvloedige gebouwen zijn de uitkomsten van dit onderzoek van belang.

4. (Her)bestemming van kerkgebouwen

Ook het onderwerp herbestemming van kerkgebouwen krijgt in CIO-K en in de verschillende kerkgenootschappen de nodige aandacht. In Noord-Brabant werd in 2005 de brochure 'Toekomst voor religieus erfgoed in Noord-Brabant' uitgebracht, gevolgd door een studiemiddag over dit onderwerp in januari 2006 in Breda.

Zowel in de Rooms-katholieke Kerk als in de Protestantse Kerk in Nederland zijn in 2006 werkgroepen van start gegaan die zich nader zullen bezighouden vragen rondom het beter benutten van kerkgebouwen en eventuele overvloedigheid.

Op 11 november 2006 vond ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen (VBMK) een symposium plaats onder de titel 'Een duivels dilemma, de toekomst van monumentale kerkgebouwen in Nederland'. Zowel de heer mr. J.M.C. Klok als de heer dr.ir. C. H. Doevendans, beiden lid van CIO-K, hielden hier een inleiding. Zij pleitten er onder meer voor om de oorspronkelijke eigenaar van een kerkgebouw, de kerkelijke gemeenschap, beter te faciliteren en de vrijwilligers beter te ondersteunen. Ook signaleerden zij dat een veelzijdige benadering van dit vraagstuk gewenst is.

Beide inleidingen zijn gepubliceerd in VBMK-nieuwsbrief nr 4, december 2006. Te bestellen via www.vbmk.nl

5. Herinrichting monumentale kerkgebouwen en de Monumentenwet

Wanneer een kerkelijke gemeente of parochie het interieur van een monumentaal kerkgebouw wil aanpassen ten behoeve van de wijze van vieren van de erediensten dient rekening te worden gehouden met de bepalingen van de Monumentenwet.

De belangrijkste bepalingen in de Monumentenwet 1988 zijn:

1. kerkelijke monumenten: onroerende monumenten welke eigendom zijn van een kerkgenootschap, een zelfstandig onderdeel daarvan, een lichaam waarin kerkgenootschappen zijn verenigd, of van een ander genootschap op geestelijke grondslag en welke uitsluitend of voor een overwegend deel worden gebruikt voor het gezamenlijk belijden van de godsdienst of levensovertuiging. (artikel 1 onder e. –definities)
2. Bij de toepassing van deze wet wordt rekening gehouden met het gebruik van het monument. (artikel 2 lid 1)
3. Met betrekking tot een kerkelijk monument wordt geen beslissing genomen ingevolge deze wet dan na overleg met de eigenaar (artikel 2 lid 2)
4. Het is verboden zonder of in afwijking van een vergunning verboden om een beschermd monument in enig opzicht te wijzigen, te verstoren of te verplaatsen (artikel 11 lid 2 onder a)
5. Vergunningaanvragen worden gepubliceerd; een ieder kan zienswijzen naar voren brengen. De algemene wet bestuursrecht is van toepassing (artikel 14 a)
6. Burgemeester en wethouders danwel onze Minister nemen met betrekking tot een kerkelijk monument geen beslissing ... dan in overeenstemming met de eigenaar, voor zover het een beslissing betreft waarbij wezenlijke belangen van het belijden van de godsdienst of de levensovertuiging in dat monument in het geding zijn. (artikel 18)

In de praktijk blijkt met enige regelmaat dat zowel kerkbesturen, adviesinstanties als de vergunningverlenende gemeente niet (volledig) op de hoogte te zijn van de procedures en bedoeling van artikel 18 Monumentenwet.

In september 2003 vond aan de Rijksuniversiteit Groningen een symposium plaats over dit onderwerp onder de titel ' Nieuwe vieringen onder oude daken - spanning tussen liturgie en monumentenzorg'. De secretaris van CIO-K hield een inleiding. De referaten van deze studiedag zijn verschenen als publicatie in de serie 'Netherlands Studies in Ritual and Liturgy' van de universiteiten van Tilburg en Groningen.

Al enige jaren geleden heeft CIO-K aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg gevraagd om meer voorlichting over de bedoeling van artikel 18 van de Monumentenwet 1988.

In mei 2005 verscheen daartoe een artikel in de Nieuwsbrief van deze Rijksdienst over artikel 18 monumentenwet. (nummer mei 2005; o.a. te downloaden via www.monumentenzorg.nl).

Ook in kerkelijke bladen wordt aandacht aan dit onderwerp besteed. Zo verscheen in Kerkinformatie, het blad van de Protestantse Kerk in Nederland het artikel 'Herinrichting van monumentale kerkgebouwen: houd rekening met kerkorde en Monumentenwet' (nr. 138, juni 2006 – te vinden via www.pkn.nl zoeken op 'Kerkinformatie').

Op 29 augustus 2006 deed de rechtbank te Zutphen uitspraak over een bezwaar tegen een verleende monumentenvergunning inzake de hervormde kerk te Borculo. Deze zaak was aangespannen door een plaatselijke belangenvereniging, verweerder was de burgerlijke gemeente Berkelland.

De inhoudsindicatie luidt als volgt (ontleend aan www.rechtspraak.nl) (uitspraak te vinden onder nr. LJN: AY7098)

Inhoudsindicatie: Naar het oordeel van de rechtbank treft het betoog van eiseres in zoverre doel dat verweerder niet toereikend heeft gemotiveerd waarom voormeld advies van de Rijksdienst kon worden gepasseerd. De enkele overweging dat het beroep van de derde partij op artikel 18 van de Mon. wet van doorslaggevende betekenis is, is daartoe onvoldoende nu niet is gebleken dat verweerder zich een zelfstandig oordeel heeft gevormd omtrent de vraag in hoeverre met de aanvraag een wezenlijk belang van het belijden van de godsdienst in dat monument in het geding was. Dit klemt des te meer nu eiseres de aanwezigheid van dit belang gemotiveerd heeft bestreden. Naar het oordeel van de rechtbank dient verweerder eerst de wezenlijke belangen van het belijden van de godsdienst in het betrokken monument te benoemen en zich vervolgens een oordeel te vormen of en in hoeverre die wezenlijke belangen met het onderhavige beschermd kerkinterieur in het geding zijn. Dat de door de derde partij gewenste verwijdering van het volledige kerkinterieur een nieuwe inrichting van de kerk mogelijk maakt die past in het liturgisch beleid van Hervormde gemeente Borculo brengt niet zonder meer met zich mee dat met (de verwijdering van) het volledige kerkinterieur wezenlijke belangen van de godsdienst in het monument in het geding zijn.

De zaak is nu opnieuw in behandeling bij de gemeente Berkelland die opnieuw over de ingediende bezwaren tegen de monumentenvergunning dient te beslissen. CIO-K volgt deze zaak nauwlettend. Er bestaat enige bezorgdheid dat aan het gebruik van een monumentaal kerkgebouw door een kerkelijke gemeente teveel belemmeringen worden opgeworpen.

(interieur hervormde kerk te Borculo)

6. Funerair Erfgoed

In september 2003 bracht de Rijksdienst voor de Monumentenzorg de brochure 'Verantwoord omgaan met funerair erfgoed' uit. Over dit thema vond ook een studiedag plaats. CIO-K signaleert dat dit aandachtsveld nog in ontwikkeling is en tot op heden nog niet tot extra subsidiemiddelen heeft geleid. Verder is het gewenst dat bij deze ontwikkeling rekening wordt gehouden met de bijzondere belangen van de bijzondere begraafplaatsen die in kerkelijk eigendom zijn.

7. Nationaal Contact Monumenten

CIO is als organisatie aangesloten bij de stichting NCM, een koepel voor particuliere monumentenorganisaties. CIO wordt hierin vertegenwoordigd door CIO-K. De voorzitter van CIO-K maakt deel uit van het algemeen en dagelijks bestuur van NCM.

De secretaris van CIO-K neemt deel aan het zogenaamde directeurenoverleg NCM, waarin beleidsmedewerkers van aangesloten organisaties elkaar enige keren per jaar ontmoeten. Daarnaast bespreekt CIO-K als aangesloten organisatie ook onderwerpen die voor de gang van zaken binnen NCM van belang zijn.

In NCM-verband worden vele onderwerpen van gemeenschappelijk belang voor de verschillende monumentenorganisaties en -categorieën besproken. Veel aandacht ging in de verslagperiode uit naar het nieuwe instandhoudingsbeleid.

Een door het NCM-bestuur ingestelde werkgroep bracht een rapport uit over de voornaamste knelpunten in de regelgeving waarmee monumentenorganisaties en -eigenaren te maken krijgen. Dit rapport werd in januari 2004 door het NCM-bestuur aan de staatssecretaris voor cultuur aangeboden. Daarna is hierover niet nader vernomen.

De stichting NCM is met ingang van 1 januari 2007 opgegaan in de stichting Erfgoed Nederland, tezamen met de koepels voor archeologie (SNA) en archieven (DIVA) en Erfgoed Actueel. Deze fusie is het gevolg van het gewijzigde beleid van het ministerie van OCW, waardoor de subsidie voor NCM wordt stopgezet.

CIO-K zal nader bezien of en op welke wijze deelname in de nieuwe organisatie voor CIO zinvol blijft. Bundeling van belangen blijft hierbij uitgangspunt en gewenst.

8. (Brand)veiligheid kerkgebouwen en gebruiksbesluit

Dit onderwerp is een vast agendapunt geworden in de afgelopen jaren. Vele kerkbesturen hebben de afgelopen jaren te maken gekregen met de zogenaamde gebruiksvergunning. Aan kerkgebouwen worden vaak onjuiste en te stringente eisen gesteld. Ook vormen de legeskosten voor deze vergunningen (€ 1500 -€ 2200) een probleem.

Verscheidene procedures moesten worden gevoerd door plaatselijke kerkbesturen om te komen tot enigszins acceptabele vergunningvoorwaarden (o.a. in Hoogland en Amersfoort en Langedijk). Langdurig overleg met de vergunningverlenende instanties leidde uiteindelijk tot een oplossing voor de hervormde kerk in Den Ham (Overijssel).

In september 2003 vond een studiedag plaats over brandveiligheid en monumenten, georganiseerd door het NIBRA. Voor meer dan 200 brandweerm medewerkers was de voorzitter van CIO-K een van de sprekers.

CIO-K publiceerde een circulaire voor de kerkbesturen, die enkele malen werd geactualiseerd.

In mei 2004 verscheen het boek 'Veiligheid in kerkgebouwen' uitgegeven door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. CIO-K was in de redactie vertegenwoordigd. Dit boek is verspreid onder alle eigenaren van monumentale kerkgebouwen en de gemeentebesturen.

Ook verscheen in 2004 de brochure 'Vluchten bij brand' van het ministerie van VROM; in deze brochure worden onder meer aanbevelingen gegeven voor de toepassing van de zogenaamde gelijkwaardige oplossingen voor brandveiligheid in monumentale kerkgebouwen. Deze brochure wordt in 2007 herzien.

De praktijk in de gemeenten blijft sterk wisselend. Soms is veel overleg en maatwerk mogelijk, soms worden onredelijke eisen gesteld.

Een landelijk gebruiksbesluit is in voorbereiding. Dit besluit zal in de plaats komen van hetgeen thans in de gemeentelijke bouwverordeningen is bepaald. Hiervan zal een uniformerende werking uitgaan. CIO-K participeert in een VROM-klankbordgroep ter voorbereiding van dit gebruiksbesluit en overlegt in dit kader regelmatig met andere belanghebbende organisaties zoals VNO-NCW, MKB en Kon. Horeca Nederland.

In de voorstellen voor dit Gebruiksbesluit wordt de mogelijkheid geboden om voor bepaalde bijeenkomstgebouwen met een meldingsplicht te volstaan, waardoor de vergunningsplicht komt te vervallen. Het zal van de randvoorwaarden van deze meldingsplicht afhangen of dit een verbetering voor de kerkgebouwen zal betekenen. In ieder geval zal het betalen van leges komen te vervallen. Lange tijd werd als datum voor inwerkingtreding van dit gebruiksbesluit 1 januari 2007 genoemd, maar dit wordt nu voorzien voor medio 2007.

9. Omgevingsrecht (WABO)

In het najaar van 2006 is het wetsvoorstel voor algemene bepalingen omgevingsrecht ingediend. In dit wetsvoorstel (de Wabo) worden de toestemmingen samengevoegd die nodig zijn als een burger of een bedrijf op een bepaalde plek iets wil gaan slopen, (ver)bouwen, oprichten of gaan gebruiken. Daartoe worden ca. 25 vergunningen, ontheffingen en meldingen (toestemmingen) op het gebied van ruimte, bouwen, milieu, natuur en monumenten geïntegreerd tot één omgevingsvergunning. Dit leidt tot de invoering van één loket, één (digitaal) aanvraagformulier, één bevoegd gezag (één aanspreekpunt), één

uniforme en in het algemeen ook kortere procedure, één procedure voor bezwaar en beroep en één handhavend bestuursorgaan.

In deze omgevingsvergunning zullen o.m. de monumentenvergunning en de gebruiksvergunning worden ondergebracht. CIO-K zal dit wetsvoorstel nader bestuderen en zonodig namens de gezamenlijke kerkgenootschappen reageren.

10. Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ) en de vrijstelling van de onroerende zaak belastingen (OZB)

Per 1 januari 2005 is de WOZ gestroomlijnd. Als gevolg hiervan worden geen WOZ-beschikkingen meer afgegeven voor kerkgebouwen. Dit is een voordeel voor kerkbesturen. Als wetstechnisch gevolg hiervan worden ook geen waterschapslasten meer geheven.

CIO-K heeft hierover in een circulaire alle kerkgenootschappen geïnformeerd.

OZB-vrijstelling: mogelijk als nevengevolg van het bovenstaande wordt in een aantal gemeenten extra aandacht besteed aan de vraag of een kerkgebouw wel voor meer dan 70% voor openbare erediensten of levensbeschouwelijke bijeenkomsten wordt gebruikt.

Jurisprudentie uit de laatste jaren leert dat behalve de openbare erediensten (kerkdiensten) nu ook bijeenkomsten als catechese, bijbelkringen e.d. onder deze vrijstelling mogen worden meegenomen. (zie oa Hof Arnhem 28-9-2004 LJN: AR4814).

Er zijn enkele gevallen bekend waarin burgerlijke gemeenten vrijstelling niet willen honoreren (Boskoop) of nog wel een WOZ-beschikking hebben verzonden (Heerhugowaard).

In een aantal gemeenten blijkt ter compensatie van gedeerde inkomsten een nieuwe rioolbelasting te worden ingevoerd; hiervan zijn kerkgebouwen als regel niet vrijgesteld.

11. Baatbelasting

Geregeld krijgen kerkbesturen met gebouwen in de winkelgebieden in de binnenstad te maken met deze belasting. Dit deed zich o.a. voor in Deventer en Gouda. In deze laatste plaats kreeg de Evangelisch Lutherse Gemeente een aanslag van € 5400 omdat een van de zijmuren van haar monumentale kerkgebouw grenst aan het baatbelastinggebied.

Er zijn helaas weinig ontsnappingsmogelijkheden.

Binnen afzienbare tijd wordt een uitspraak van de Hoge Raad verwacht in een aantal procedures die door winkelbedrijven in de gemeente Breda zijn aangespannen tegen opgelegde baatbelasting. (Zie hiervoor www.rechtspraak.nl, nummer LJN: AZ0355)

12. Modernisering successiewetgeving

Namens het (algemene) Interkerkelijk Contact in Overheidszaken houden voorzitter en secretaris CIO-K zich ook met deze regelgeving bezig. Aanleiding was het rapport van de commissie Moltmaker inzake de modernisering van deze wetgeving.

Per 1 januari 2006 zijn kerkgenootschappen en overige 'goede doelenorganisaties' vrijgesteld van schenkingsrecht en successiebelasting.

Wel dient nog nadere uitvoering te worden gegeven door het ministerie van Financiën aan eventuele voorwaarden waaronder instellingen van deze vrijstelling gebruik kunnen maken. Voor de kerkgenootschappen is van belang dat de onder de Successiewet ingenomen positie, namelijk dat kerkgenootschappen en hun zelfstandige onderdelen, zonder nadere toetsing hiervan gebruik kunnen maken, gehandhaafd blijft. De invoering van een nieuwe regeling is opgeschoven naar 1 januari 2008.

De behartiging van deze belangen vindt plaats tezamen met andere belanghebbende koepels in de Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie (SBF).

13. Ontwikkelingen Kerktelefonie

De stichting Intermediair Kerkomroep Nederland (sIKN) die is opgericht om nieuwe alternatieven voor de oude kerktelefoon te ontwikkelen, is druk doende met behulp van het december 2001 toegekende subsidiebedrag van 946.500 euro met de uitrol van de ontwikkelde alternatieve mogelijkheden: via kabel, intranet en ether.

Meer informatie is te vinden op www.sikn.nl

Uit een vergelijkend onderzoek van sIKN in het najaar van 2005 bleek dat de kerkbesturen die hun kerktelefoon via sIKN laten verlopen in 2005 gezamenlijk 1,9 miljoen euro besparen ten opzichte van het oude KPN (kerktelefoon) systeem.

2005 was het laatste jaar waarin de toegekende subsidie werd besteed. De ontwikkelde alternatieven worden onder de aandacht van de lokale kerkbesturen gebracht. Dit kost veel tijd en aandacht.

Per december 2006 heeft sIKN haar operationale activiteiten overgedragen aan DCT Net te Waddinxveen, om continuïteit en kwaliteit te kunnen waarborgen en sneller te kunnen inspelen op technische ontwikkelingen. sIKN zet haar activiteiten als vrijwilligersorganisatie voort.

14. Gezamenlijke inkoop energie

Op herhaaldelijk verzoek van kerkbesturen heeft CIO-K zich bezig gehouden met een project om te komen tot collectieve inkoop van energie (gas en elektriciteit). Mede op basis van eerdere ervaringen in de Gereformeerde Gemeenten en het bisdom Rotterdam is een onderzoekscommissie ingesteld.

Uiteindelijk is via de in CIO deelnemende kerkgenootschappen de belangstelling van alle kerkbesturen gepeild. De uitkomst van was zodanig dat een mogelijkheid tot gezamenlijke inkoop van gas en elektriciteit is geboden. Vanaf het najaar van 2005 kunnen geïnteresseerde kerkbesturen aan dit project meedoen.

Gezamenlijke inkoop van energie levert de Nederlandse kerken tot nu toe een jaarlijkse besparing op van meer dan een half miljoen euro. Aan het project *Energie voor Kerken* nemen inmiddels bijna 3000 kerken en kerkelijke gebouwen deel.

Toetreding blijft mogelijk tot 1 juni 2007. Meer informatie is te vinden via www.energievoorkerken.nl.

15. Teruggave energiebelasting (EB) ('ecotax')

Voor de kerkgenootschappen bestaat de mogelijkheid tot teruggave van 50% van de betaalde EB voor kerkgebouwen en verenigingsgebouwen op grond van drie verschillende regelingen.

Een complicatie ontstond doordat voor deze drie verschillende regelingen één gecombineerd aanvraagformulier werd gehanteerd door de belastingdienst. In overleg met deze dienst is gevraagd om een verduidelijking van dit formulier. Een verbeterde versie van het aanvraagformulier is met ingang van 2006 in gebruik genomen. Dit is te vinden via www.belastingdienst.nl (teruggaaf energiebelasting)

16. Wet Milieubeheer

Op grond van deze wet bestaat de 8.40 AmvB Woon-en verblijfsgebouwen. In deze AmvB is geregeld dat het geluid i.v.m. openbare erediensten en de voorbereidingen daartoe niet valt onder de normeringen van deze AmvB.

In het kader van de deregulering van deze wet worden de bestaande AmvB's vervangen door één regeling.

CIO-K heeft contact met VROM opgenomen om te voorkomen dat de grondrechtelijke vrijstelling terzake eredienstelijke geluiden in deze dereguleringsronde vervalt. In het op 29 juni 2006 in de Staatscourant gepubliceerde ontwerp van het 'activiteitenbesluit' (Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer) is deze vrijstelling ongewijzigd overgenomen.

In december 2006 is de behandeling van het 'activiteitenbesluit' in het parlement afgerond. Het is de bedoeling van VROM dat het activiteitenbesluit per 1 januari 2008 in werking zal treden.

Overigens is in 2005 een procedure tot afronding gekomen waarbij een buurman van de Gereformeerde Gemeente te Leerdam bezwaar maakte tegen het geluid van de erediensten in dit gebouw. In deze procedure bevestigde de rechter de positie van de kerkgenootschappen onder de huidige AmvB.

17. Arbowetgeving

In het najaar van 2005 is in de Tweede Kamer gepleit voor een vrijstelling van vrijwilligers van verschillende bepalingen uit de Arbeidsomstandighedenwet. Vooruitlopende op de herziening van laatstgenoemde wet is deze versoepeling met ingang van 15 maart 2006 ingevoerd.

De vrijstelling betreft o.m.

- risico-inventarisatie en -evaluatie (artikel 5)
- samenwerking en deskundige bijstand (art. 12 t/m 15)
- arbeids-gezondheidskundig onderzoek (art. 18)

Bestaan blijven verplichtingen inzake de algemene zorgplicht (art. 3 en 4), voorlichting en onderricht (art. 8) en de verplichtingen van de werknemers (art.11).

Ook wordt vrijstelling verleend van het gehele Arbobesluit met uitzondering van de verplichtingen ten aanzien van zeer ernstige risico's. Voor vrijwilligers onder de 18 jaar worden enkele voorschriften uitgezonderd van de vrijstelling.

De herziene Arbo-wet is op 26 september 2006 in de Tweede Kamer aangenomen en per 1 januari 2007 in werking getreden.

Voor meer informatie www.szw.nl en www.arbonieuwestijl.nl

Een voorbeeld van een model voor een risico-inventarisatie en -evaluatie is te vinden via www.pkn.nl onder arbeidsvoorwaarden.

Met enige regelmaat bereiken CIO-K vragen over de toepasbaarheid van de regel inzake de Bedrijfshulpverlening tijdens kerkdiensten. CIO-K gaat er vanuit dat de regel 1 BHV-er per 50 werknemers niet van toepassing op de situatie tijdens kerkdiensten. Wel is het kerkbestuur gehouden een maatregelen te nemen die op de concrete situatie toegesneden zijn op basis van een risico-inventarisatie en het ontruimingsplan.

18. Zondagswet

Ten aanzien van twee vergunningen (onthefingen) op grond van de Zondagswet is besloten de *lex silencio* te introduceren, teneinde een spoedige afhandeling van de aanvraag door de burgemeester te bevorderen.

"*lex silencio*" :indien de overheid binnen een bepaalde tijd geen beslissing heeft genomen op een aangevraagde vergunning geldt de aangevraagde vergunning als te zijn afgegeven.

Het betreft het verbod op zondag zonder strikte noodzaak gerucht te verwekken dat op een afstand van meer dan 200m hoorbaar is en het verbod op zondag voor 13.00 uur openbare vermakelijkheden te houden, daartoe gelegenheid te geven of daaraan deel te nemen. De zondagsrust staat op geen enkele wijze ter discussie. De burgemeester behoudt zijn bevoegdheid een vergunning te weigeren. De wijziging van de Zondagswet is vervat in de rijksbrede Verzamelwet vereenvoudiging vergunningen onder verantwoordelijkheid van de staatssecretaris van Economische Zaken. Eind 2006 lag het wetsvoorstel voor advies bij de Raad van State. (zie o.a. kamerstuk TK 29 515 nr 161).

19. Tabakswet

Per 1 januari 2004 trad een aangescherpte Tabakswet in werking. Dit betekent dat elke werknemer zoals een koster, koster-beheerder, medewerker kerkelijk bureau e.d. recht heeft op een rookvrije werkplek. Werkgevers zijn dan verplicht om ervoor te zorgen dat werknemers kunnen werken zonder hinder of overlast te ondervinden. Dit geldt ook voor ingehuurd personeel, bijv. van een cateraar. CIO-K verzorgde een circulaire ter informatie van de kerkbesturen.

20. BTW-arbeidsintensieve diensten

Het lagere btw-tarief op enkele arbeidsintensieve diensten is in 2006 verlengd tot 31 december 2010.(Richtlijn 2006/18/EG dd 14-2-2006). Tot deze diensten behoort het schilders- en stucadoorswerk aan woningen ouder dan 15 jaren.

21. Zend-ontvangstinstallaties

Met enige regelmaat worden kerkbesturen benaderd door telecomaanhouders voor de plaatsing van een GSM/UMTS antenne aan hun kerkgebouw. Wanneer een kerkbestuur het besluit neemt om hieraan mee te werken, met inachtneming van alle kerkelijke en burgerlijke regelgeving, verdient het aanbeveling hiervoor het voorbeeldcontract met -tarieven te gebruiken dat door de RK-kerk is ontwikkeld en aan de in CIO-deelnemende kerkgenootschappen desgewenst ter beschikking wordt gesteld. Dit voorbeeld is op te vragen via het CIO-K-secretariaat.

Zie voor meer informatie o.m. www.antennebureau.nl

(antenne op de Gereformeerde Kerk te Leimuiden)

bijlage 1: Samenstelling en vergaderingen van de commissie kerkelijke gebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO-K)

De commissie t.g.v. de 100^e vergadering in april 2004: vlnr : mw J.N. van der Marel-Veerman (secr), de heren D. Hoogendoorn, J.H. Zwart, mr. J. Broekhuizen (secretaris), mr. A. de Jong, B.M.A. Wanders, J. Hoogendoorn, mr. J.M.C. Klok (voorzitter), H.W.C. Boudewijns, H. Akkerman, J. van Beuzekom en T. Snaterse (afwezig: C.P. Voorberg, mr. dr. J.T. van den Berg en mr. J.A.W. Berkeveld)

Samenstelling van de commissie en mutaties in de periode 2003- 2006

De commissie kerkelijke gebouwen CIO is als volgt samengesteld:
de Rooms-katholieke kerk en de Nederlandse Hervormde Kerk dragen elk drie leden voor benoeming voor aan het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, de Gereformeerde Kerken in Nederland twee leden - na de fusie per 1 mei 2004 draagt de Protestantse Kerk in Nederland drie leden voor, terwijl de overige kerkgenootschappen die deelnemen in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken het recht hebben ieder één lid voor te dragen voor benoeming in CIO-K.

- Helaas verlieten in 2003 de heer A. Noordsij en per 1 januari 2005 de heer J. van Beuzekom de commissie. CIO-K verloor met hun vertrek twee deskundige en betrokken leden met een waardevolle inbreng.

In de plaats van de heer Noordsij werd benoemd de heer D. Hoogendoorn, lid van het hoofdbestuur van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland.

- Per 20 juni 2003 nam de heer J.T. Van den Berg namens de Gereformeerde Gemeenten zitting in de commissie. Dit kerkgenootschap was niet eerder vertegenwoordigd in CIO-K.

- De heren T. Snaterse en J. Berkeveld, benoemd op voordracht van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, verlieten CIO-K in november, resp. december 2005.

- Begin 2005 vertrok de heer H.W.C. Boudewijns uit CIO-K; zijn vacature werd op voordracht van de Rooms-katholieke kerk in december 2005 vervuld door de heer P.H.G. Houben.

- Per april 2006 nam de heer R. Dessaur namens het Verbond van Liberaal-Religieuze Joden in Nederland zitting in de commissie. Dit kerkgenootschap was niet eerder vertegenwoordigd in CIO-K.

- In 2006 werd de heer dr.ir. C.H. Doevendans benoemd op voordracht van het moderamen van de Generale Synode van de Protestantse Kerk in Nederland.

- Najaar 2006 trad de heer mr A. de Jong terug als lid van CIO-K. In zijn opvolging zal worden voorzien door een voordracht van het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap.

De commissie kerkelijke gebouwen CIO is allen bijzonder erkentelijk voor de deelname aan en betrokkenheid bij de werkzaamheden van CIO-K.

Per december 2006 bestaat de commissie uit de volgende personen:

Namens de Gereformeerde Gemeenten

- mr.dr. J.T. van den Berg

namens Algemene Doopsgezinde Sociëteit (ADS)

- ing. H. Akkerman

namens de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK)

- ing. J. Hoogendoorn

namens de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt (GKV)

- C.P. Voorberg

namens het Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap (NIK)

- Vacature
namens het Verbond van Liberaal-Religieuze Joden (VLRJ)
- R. Dessaur
namens de Protestantse Kerk in Nederland (PKN)
- ir. D. Hoogendoorn
- J.H. Zwart
- dr.ir. C.H. Doevendans
namens het Rooms-katholiek Kerkgenootschap (RKK)
- mr.J.M.C. Klok - voorzitter
- mr. M.A. Wanders
- P.H.G. Houben

Secretaris is mr.J. Broekhuizen, werkzaam bij de stafdeling Juridische zaken en colleges van het Protestants Landelijk Dienstencentrum van de Protestantse kerk in Nederland te Utrecht.

Als secretaresse stond mevrouw J.N. van der Marel-Veerman de commissie en de secretaris ter zijde in de verslagperiode. Zij wordt begin 2007 opgevolgd door mw. J. Oonk. Het secretariaat van de commissie is gevestigd in het Protestants Landelijk Dienstencentrum, Joseph Haydnlaan 2a, Postbus 8370, 3503 RJ Utrecht

Vergaderingen:

Zoals gebruikelijk is vergaderde de commissie vijf keer per jaar waarvan één vergadering op locatie plaatsvond:

In september 2003 werd een bezoek gebracht aan de Grote of Sint Barbarakerk te Culemborg als gast van de heer Noordsij en in september 2004 werd de Gereformeerde kerk en twee monumentale kerken in Oude Wetering bezocht, als gast van de heer Snaterse namens de Gereformeerde Kerken in Nederland. In 2005 was de commissie de gast van de heer Akkerman, namens de Algemene Doopsgezinde Sociëteit, in de Zaanstreek waar na de vergadering in de consistoriekamer van de Doopsgezinde vermaning te Zaandam, de (hervormde) Westzijderkerk te Zaandam en de doopsgezinde vermaning in Krommenie bezocht werden. In september 2006 werd vergaderd ten kantore van het Aartsbisdom Utrecht in Zeist en werd 's middags o.a. de neogotische kapel van het aartsbisschoppelijk paleis aan de Maliebaan in Utrecht bezocht.

Communicatie tussen CIO-K en de achterban/ kerkgenootschappen

CIO-K publiceert, wanneer daartoe aanleiding bestaat, circulaire waarin actuele onderwerpen met daarbij behorende adviezen worden beschreven.² Deze circulaire zijn gericht op de plaatselijke kerkbesturen in de verschillende kerkgenootschappen. Elk kerkgenootschap zorgt op eigen wijze voor de verspreiding van deze informatie binnen de eigen kring. Vragen en reacties van plaatselijke kerkbesturen over de inhoud van CIO-K circulaire worden zoveel mogelijk ook via dezelfde weg doorgeleid, maar het komt ook met regelmaat voor dat contact wordt opgenomen met het CIO-K secretariaat in Utrecht. Daarnaast fungeren de vergaderdossiers met bijlagen als informatiemiddel: via de bestuursleden van CIO-K en via CIO-algemeen komt de informatie bij de 22 in CIO deelnemende kerkgenootschappen terecht komen.

Overzicht van de in dit verslag gehanteerde afkortingen

BRIM	Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten
NCM	stichting Nationaal Contact Monumenten
MKB	Koninklijke Vereniging MKB-Nederland (midden-en kleinbedrijf)
KHN	Koninklijke Horeca Nederland
WOZ	Wet waardering onroerende zaken
Arbo	Arbeidsomstandigheden(wet)
SIKN	stichting Intermediair Kerkomroep Nederland
AmvB	algemene maatregel van bestuur
BHV-er	bedrijfshulpverlener
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en monumenten
WABO	wet algemene bepalingen omgevingsrecht

² In de verslagperiode werden circulaire uitgegeven over brandveiligheid kerkgebouwen, bouwbesluit, teruggave ecotax voor verenigings- en kerkgebouwen, legionellamaatregelen, nieuw monumentenbeleid, vrijstelling van toetsing arbo-risico-inventarisatie en evaluatie. tabakswet, kaarsen in kerkgebouwen.

Foto achterzijde:
Gereformeerde kerk te Oude Wetering
uit 1909

